

Rahapesu Andmehüroo tagasiside virtuaalvääringu teenuse pakkujatele

Virtuaalvääringu teenuse pakkujate riskikeskkond

Eesti tegevusloaga virtuaalvääringu teenuse pakkujate (edaspidi VASPide) sektoris on suurema osa turuosaliste riskid võrreldes eelnevate perioodidega vähenenud, kuid mitte kadunud. Turuosalisi on vähem – 2024. aasta jooksul kaotas 12 VASPi tegevusloa, 2024. a lõpus omas tegevusloa kokku 42 VASPi – ning nende arusaamine riskidest on paranenud. Rahapesu Andmehüroo (edaspidi RABi) järelevalve, teadete põhjal tagasisidestamine, koolitused jpmis on olnud sellele kaasaaitavaks faktoriks.

Riskide vähenemisele viitab ka asjaolu, et välisriikide partnerasutuste huvi RABi tegevusloaga teenusepakkujate vastu on aastatega järk-järgult vähenenud. Aasta jooksul RABile esitatud 250 välispäringust puudutas ligi 10% virtuaalvääringu teenuse pakkujaid (võrdluseks: 2021. aastal sama näitaja ligi kolmandik). Seejuures on oluline märkida, et välisriikide päringutel on tavapäraselt ajaline viide ning oluline osa hõlmatud teenusepakkujatest on tegevusloa kaotanud.

Turuosaliste arv võib lähitulevikus veelgi väheneda, sest vastavalt krüptovara turge käsitlevale EL-i määrusele¹ (MiCA) liigub krüptovarateenuste järelevalve järk-järgult RABilt Finantsinspektsiooni (edaspidi FI) vastutusalasse. Asutused, kellel varasemat RABi tegevusloa ei ole, peavad alates 30.12.2024 taotlema FI tegevusloa ning neile hakkab järelevalvet tegema FI. Tegevusloa olemasolu nõudvate teenuste nimekiri pikeneb (nt krüptovaraga seotud korralduste täitmine kliendi nimel, korralduste vastuvõtmine ja edastamine kliendi nimel, krüptovara kohta nõu andmine ja krüptovaraportfelli valitsemine).

Alates 01.01.2024 on vastavalt rahandusministri määrusele Eestis tegutsevad VASPid kohustatud edastama Eesti Pangale ja RABile regulaarselt andmeid oma tegevuse, hoolsusmeetmete, osutatud teenuste ning varade ja kohustuste kohta. Kuigi 2024. aasta alguses oli huvi **regulaarse aruandluskohustuse** täitmise kohta minimaalne ning andmekogumisportali testkeskkonda külastati pigem vähe, siis tegelikkuses on kvartalidest kvartalis aruannete esitamise statistika olnud väga hea. RAB ei teinud 2024. aastal ühelegi VASPile ettekirjutust aruannete esitamiseks või vääriteomenetlust aruannete esitamata jätmise eest. Saab tõdeda, et virtuaalvääringu teenuse pakkujad on regulaarse aruandluskohustuse hästi vastu võtnud.

Kui 2023. aastal oli Eesti tegevusloaga VASPide vahendatud teenuste käive hinnanguliselt 20 miljardit eurot, siis 2024. aasta kogusumma oli kohustusliku aruandluse andmetel juba ligi 32 miljardit eurot². Eesti VASPide teenustest suurima osatähtsusega on **rahakotiteenus** 9,79 mld euro väärtuses (30% teenuste kogumahust). Eesti VASPide tehingud on globaalse ulatusega ning klientuur on suures osas piiriülene: vaid keskmiselt 5% tehingumahtudest erinevate krüptoteenuste lõikes on seotud Eesti residentidest klientidega.

¹ Euroopas jõustus 2023. aastal krüptovara turge käsitlev määrus (EL) 2023/1114 (MiCA) (<https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/european-crypto-assets-regulation-mica.html>), mis kehtestas Euroopa Liidu turuosalistele ühtsed reeglid krüptovaraturul tegutsemiseks. Põhireeglid varapõhiste (*asset-referenced*) ja e-raha (*e-money*) tokenite kohta hakkasid kehtima 30.06.2024, kuid regulatsioon jõustub täielikult 30.12.2024.

² Erinevate krüptoteenuste käive summeerituna, võimalikke kattuvusi andmetes ei saa välistada.

Chainanalyse³ andmetel oli 2024. aastal illegaalsete tehingute osakaal kogu krüptovara mahust 0,14% (2023. aastal 0,61%). Raportis välja toodud osakaalude alusel (0,14%–1%) peaks Eesti VASPide illegaalsete tehingute osakaal kogu mahust jääma vahemikku 45–320 mln eurot. Võrdluseks, VASPide teadetes figureerivate tehingute kogusumma oli 2024. aastal 230 miljonit (eurodesse konverteerituna). Teadete kogusumma asetub Chainalysis raportis välja toodud vahemikku, kuid siiski on suure käibega VASPe, mis ei suuda piisaval määral illegaalseid tehinguid tuvastada ning kus näeme suurt erisust osutatud teenuste mahtude ja teadetes figureerivate summade vahel.

Tehingud on küllaltki tihti seotud madala maksumääraga piirkondadega. Oluliseks riskiteguriks on tõusnud **krüptokasiinod** VASPide kliendina. Pakkudes teenuseid krüptokasiinodele või nendega seotud ettevõtetele, on mõned virtuaalväeringuteenuse pakkujad enda kanda võtnud ka krüptokasiinode klientidega kaasnevad raskesti hallatavad riskid.

Jätkuvalt on aktuaalne ka teenusepakkujate suutlikkus **kaitsta oma klientide vara** ning andmeid, seda nii rünnakute kui ka klientide/töötajate hooletuse tõttu.

VASPide jaoks on samuti kasvav probleem **valeidentiteeti** kasutavate välisriigi isikute rohkus, kes üritavad võltsdokumentide alusel kliendisuhet luua. Tegemist võib olla näiteks sanktsioonidest kõrvalehiilimise eesmärgil võltsidentiteeti kasutavate Vene isikutega. Uued tehnoloogiad on muutnud võlts-ID loomise ja soetamise väga odavaks. Tehisaru on siin kaheses rollis: AI aitab võltsinguid luua, õnneks aga ka pakub tööriistu võltsingute paremaks tuvastamiseks.

RAB avaldas 2024. aastal tüpoloogiateate „**OTC vahendajate kasutamine sanktsioonist hoidumiseks**“⁴. Tüpoloogia kirjeldab, kuidas vastavalt Euroopa Liidu (edaspidi EL) Nõukogu määrusele on keelatud osutada krüptovara rahakoti, konto- või deponeerimisteenuseid Venemaa kodanikele ja Venemaal elavatele füüsilistele isikutele või Venemaal asutatud juriidilistele isikutele, üksustele ja asutustele. RABile on aga teada juhtumid, kus krüptovara rahakoti, konto- või deponeerimisteenused on määruuses välja toodud isikutele saanud endiselt kättesaadavaks keelust kõrvalehoidmise kaudu. Üks viis nimetatud keelust kõrvale hoidmiseks on läbi nn OTC vahendajate (*Over-the-counter brokers*).

Soovitame kõigil turuosalistel osaleda RABi korraldatavatel infotundidel. Praktika näitab, et kohustatud isikute teadete kvaliteet on pärast infotundidel osalemist paranenud. RAB korraldas 2024. aastal VASPidele 5 infotundi⁵.

Ülevaade 2024. aastal saadetud teadetest

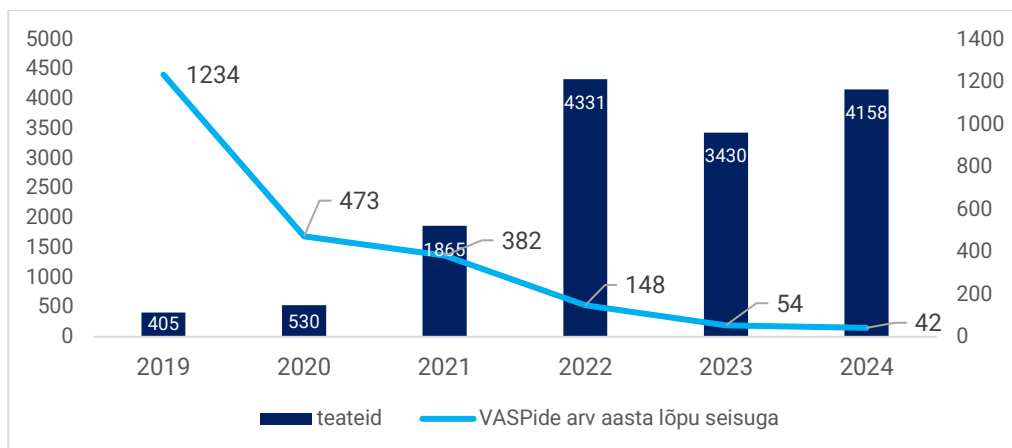
Teatamiskohtuste täitmine on sektori turuosaliste poolt aasta-aastalt paranenud, kuid on jätkuvalt **puudujääke**, seda nii teatamisaktiivsuses kui ka teadete sisukuses. 2024. aastal suurenes RABile saadetud teadete arv, kuid tegevusluba omavate VASPide arv vähenes. Siiski ei saanud **veidi alla poole teenusepakkujatest** RABile **ühtegi teadet**.

2024. aastal esitas teateid 29 virtuaalväeringu teenuse pakkujat. Neist **24-l oli 2024. aasta lõpu seisuga tegevusluba**, mis moodustas **44%** aasta lõpu seisuga tegevusluba omavatest VASPidest (2023. aastal samuti 44%). Aasta jooksul tegevusluba omanud VASPidest esitas teateid 57% (joonis 1). Aasta jooksul esitas üle 10-ne teate vaid **43%** VASPidest ning mitmed suure käibega teenusepakkujad esitasid jätkuvalt vaid üksikuid teateid. Teatajate osakaal oli ka 2024. aastal sektori riskitaset ja mahte arvestades **ebapiisav**.

³ Chainalysis, <https://www.chainalysis.com/blog/2025-crypto-crime-report-introduction/>

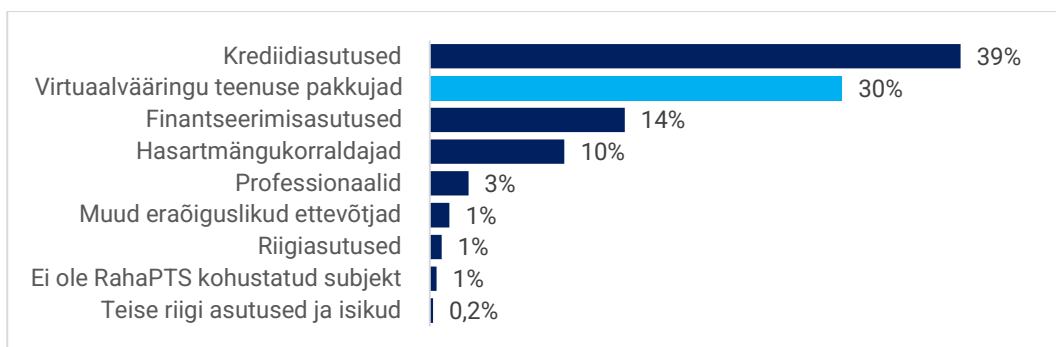
⁴ Saadetud otse turuosalistele.

⁵ Infotundide kohta leiab infot RABi kodulehelt uudiste alt ja RABi sotsiaalmeediast.

Joonis 1. Virtuaalvääringu teenuse pakkujatel RABile 2019.–2024. aastal saadetud teadete ja VASP tegevusloaga ettevõtete arv.

2024. aastal tõusis VASPide teadete arv u 700 võrra **4158** teateni ning sektori teated moodustasid **30%** kõikidest teadetest (2023. aastal 29%) (joonis 2).

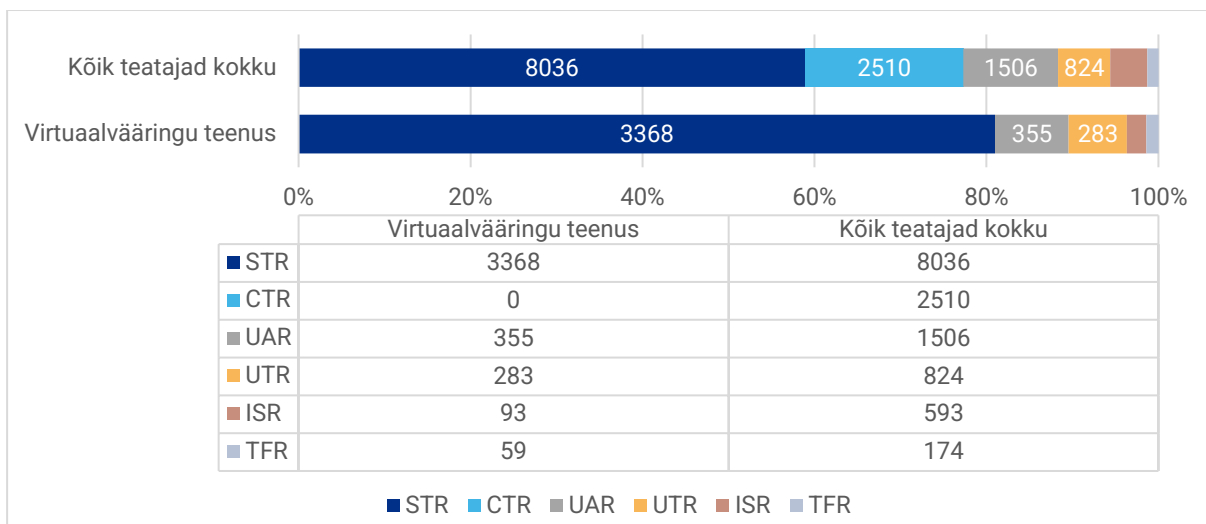
Joonis 2. 2024. a RABile saadetud teadete jagunemine teataja gruppide kaupa.

Mitmed VASPid kuulusid 2024. aastal suurimate teatajate hulka. Sarnaselt 2023. aastaga oli ka seekord teatajate esikümnes 4 VASPI (tabel 2).

Tabel 2. 2024. a RABile saadetud teadete esikümne jagunemine teate esitajate põhitegevusala alusel.

Teataja põhitegevusala alusel	Teateid
1. Teataja 1	1613
2. Teataja 2	1415
3. Teataja 3	1216
4. Teataja 4	1137
5. Virtuaalvääringu teenuse pakkuja 1	837
6. Teataja 5	691
7. Teataja 6	630
8. Virtuaalvääringu teenuse pakkuja 2	584
9. Virtuaalvääringu teenuse pakkuja 3	409
10. Virtuaalvääringu teenuse pakkuja 4	354

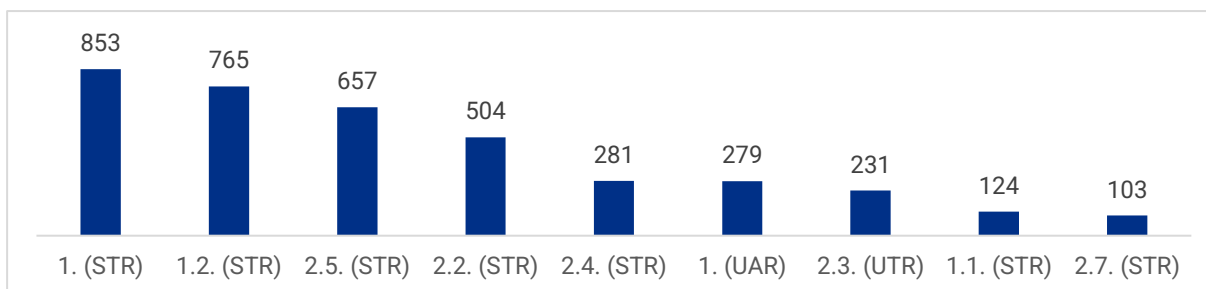
VASPid on teatajate seas olulisel kohal, eriti kuna tegemist on kõrge riskiga sektoriga ning esitatud teated võimaldavad muu hulgas RABil hinnata turul valitsevaid trende ning riske. Enamik VASPide esitatud teadetest puudutas rahapesukahtlust – kahtlase tehingu teateid (**STR**) saadeti 3368, ebahariliku tegevuse teateid (**UAR**) 355 ja ebahariliku tehingu teateid (**UTR**) 283. Terrorismiga seotud teateid (**TFR**) esitati kokku vaid 59 (joonis 3). Sanksioonikahtlust puudutavaid teateid (**ISR**) esitati kokku 93. 2024. aastal ei laekunud virtuaalvääringu teenusepakkujatel ühtegi sularahateadet (**CTR**).

Joonis 3. Virtuaalvääringu teenuse pakkujatelt ja kõikidelt teatajatelt RABile 2024. a saadetud teadete jagunemine teate liigi kaupa.

VASPide esitatud teadete puhul võib oluliste märksõnadena tuua välja **pettused, indentiteedi varguse, võltsitud dokumendi, krediitkaardi pettused ja tumeveebi**. Tehingute muustrist tulenevaid ja raskemini tuvastatavamaid teemasid on VASPide teadetes pigem vähe (nt seosed narkootikumidega, maksurikkumised, inimkaubandusega, lapspornoga jms).

Kõige sagedamini märgiti teate saatmise põhjuseks kahtlus, mis tekkis kliendisuhte loomisel/kliendilepingu sõlmimisel (**1. STR**) (joonis 4). Sageduselt järgmised põhjused isiku suhtes olid kahtlus isiku poolt esitatud andmete tõele vastavuses (**1.2. STR**), isik ei esita teingu kohta hoolsusmeetmete täitmiseks vajalikus ulatuses selgitusi või dokumente või esitatu ei ole usutav (**2.5. STR**) ja varasemalt teadaolev või hoolsusmeetmete rakendamise käigus tekkinud rahapesukahtlus (**2.2. STR**). Seega domineerivad hetkel kliendisuhte loomisel ja hoolsusmeetmete täitmisel tekkinud. **RAB ootab põhjalikumat analüüsi ja rohkem sisukaid teateid, mis on kahtlusepõhised, mitte vaid kohustusest esitatud.**

Joonis 4. Virtuaalvääringu teenuse pakujate poolt RABile 2024. a saadetud teadete enam levinud indikaatorid.

- 1. (STR) Kliendisuhte loomisel/ kliendilepingu sõlmimisel
- 1.2. (STR) Kahtlus isiku poolt esitatud andmete tõele vastavuses
- 2.5. (STR) Isik ei esita teingu kohta hoolsusmeetmete täitmiseks vajalikus ulatuses selgitusi või dokumente või esitatu ei ole usutav
- 2.2. (STR) Isiku suhtes on varasemalt teadaolev või hoolsusmeetmete rakendamise käigus tekkinud rahapesukahtlus (tehingute teostamisel)
- 2.4. (STR) Rahapesukahtlus kontrol tehtava teingu korral
 - 1. (UAR) Isiku ebaharilik käitumine
- 2.3. (UTR) Ebaharilik tehing virtuaalvääringuga
- 1.1. (STR) Isiku suhtes on varasemalt teadaolev või hoolsusmeetmete rakendamise käigus tekkinud rahapesukahtlus (ärisuhte loomisel/kliendilepingu sõlmimisel)
- 2.7. (STR) Kahtlus, et teingu objektiks olev vara on pettuse objekt või seda kasutatakse rahapesuks

RABi analüüsid on VASPide teadete oluline roll. RAB kasutab teadete infot lisaks üksikjuhtumite analüüsile ka oma taktikalistes ja strateegilistes analüüsid. 2024. aastal VASPide poolt saadetud teadetest suunati süvaanalüüsi **28** teadet. Eesti uurimisasutustele edastatud materjalides kasutati **198** teates sisaldunud infot. **VASPide teadetest saadud infot on RAB olulisel määral edastanud ka välisriikide rahapesu andmehäringutele.** 2024. aastal seati VASPide teadete põhjal kolmes kaasuses kokku **viiel** korral virtuaalvääringu teenusepakkuja kontole või kontrol olevale varale käsutuspiirang.

Teadete sisu, kvaliteet ja soovitused tulevikuks

VASPide teadete kvaliteet on võrreldes varasemate aastatega **paranenud**, kuid siiski esineb jätkuvalt **puudusi**. Tõeliselt sisukaid teateid esitatakse pigem vähe. Peamiselt on teate esitamise tinginud kas võltsitud dokumendi/identiteedivarguse kahtlus või antakse teada kliendisuhete lõpetamisest, sest õiguskaitseasutused on kliendi vastu huvi tundnud ning klient ei vasta päringutele, mis näitab, et kohustatud isiku poolt jooksev **ärisuhete jälgimine on puudulik**. Erandiks on paar VASPi, kes edastavad sisukaid teateid, kust nähtub põhjalik analüüs, hoolsusmeetmete kohaldamine ning riskipõhine lähenemine. RAB rõhutab, et **ei piisa, kui VASPid johtuvad kahtlastest tehingutest teatamisel ainult plokiahela analüüsitarkvara pakkujate monitooringusüsteemidest, vaid nad peavad arvestama konkreetsete klientidega seotud riske ning nende tehingute vastamist klientide poolt esitatud andmetele.**

RAB pöörab jätkuvalt tähelepanu, et VASPide teadete **suurim puudus on info vähesus**. Näiteks esitatakse teate sisukirjelduses üks lause, milles puudub selge indikatsioon kahtlusele. Osade teatajate puhul on arusaamatu, kuidas ettevõtte hoolsusmeetmeid kohaldab ning kas vara päritolu kohta on küsitud informatsiooni. Paljude teadete probleemiks on **vormivead**, ebapiisav tehingu ja kahtluse kirjeldus ning tehingu osapoolte lisamata jätmine. Samuti on **vajalik lisada teate osapooltesse (sh kontodesse) rahakotiaadressid**. Ka **tehingu kirjeldus** peab hõlmama põhipunktide piisava detailsusastmega välja toomist. Teadet esitades tuleb muuhulgas märkida, kas kliendisuhete peatati või mitte ning kas varad külmutati või mitte

Teateid esitades palume järgida RABi poolt välja antud juhiseid. Juhendid esitatava teate täitmiseks ja kahtlaste tehingute tunnuste kohta leiab RABi [kodulehelt](#).

*Teate esitamisel abistab ka **videojuhend**: <https://vimeo.com/1047765460>.*

*RAB soovib lähtuda tehingu kirjelduses struktureeritud narratiivist, kasutades selleks järgmist raamistikku: **mis, kes, millal, kus, miks, kuidas**.*

Teade peab olema **õigesti kategoriseeritud** ning teates tuleb arusaadavalt välja tuua seos teate liigiga, näiteks sularahateadete puhul on vaja selgitada seost sularahaga.

Positiivne on, et mõne VASPi puhul on teated väga hästi struktureeritud, näiteks välja on toodud kasutusele võetud hoolsusmeetmete kirjeldus, konto analüüsi käigus tuvastatud oluline teave (tegevus kontrol, konto profiil, seotud kontod), OSINT analüüsi tulemused ning kokkuvõtte otsustest ja tegevustest. Sellised andmed on RABi analüüside jaoks väga väärtuslikud (vt aasta parim teade allpool).

Tuletame meelde, et teadete esitamise õigus tekib isikutel **alles pärast RABilt kooskõlastuse saamist**. Septembris saatis RAB VASPidele märgukirja, kuna VASPide eest esitavad teateid ettevõtte juhuslikud töötajad, kellel puudub RABi kooskõlastus (ehk muu hulgas õigus teadete esitamiseks).⁶

⁶ RAB, <https://fiu.ee/uudised/margukiri-kontaktisiku-maaramisest-ja-teatamiskohustuse-taitmisest>

Aasta parim teade

2024. aasta kvaliteetseima teate esitas virtuaalväeringu teenusepakkuja. Teade esitati õigeaegselt ja piisava teabega, mis aitas kaasa rahapesukahtluse operatiivsele tuvastamisele.

Teate koostamise lugu

- VASPi tehingute jälgimise süsteem tuvastas ebaharilikult suured ülekanded ELi kodaniku ELis avatud maksevahendaja kontolt tema rahakotti. Tehingud summades 2,65 miljonit eurot ja 4,5 miljonit eurot konverteeriti koheselt küptovaluutaks Tether (USDT). Ühel juhul liikusid vahendid kliendi külma rahakotti. Sama proovis isik teise laekunud summaga teha, kuid teist tehingut ei lastud läbi.
- Virtuaalväeringu teenusepakkuja tuvastas hoolsusmeetmete kohaldamisel mitu rahapesule viitavat tunnust.
- Hakati kohaldama tugevdatud hoolsusmeetmeid ning küsima lisainfot vara päritolu kohta.
- Võttes tuvastatut arvesse täitis turuosaline teatamiskohustust ning tegi RABile operatiivselt teate märkega „Kiire“.

Teate tugevused

- Teatel oli loogiline ülesehitus ning lihtsasti jälgitav narratiiv.
- Teate alguses toodi ära konto jääk summana, viide tehingu peatamisele.
- Monitooringusüsteem tuvastas hälbiva tehinguna kahtlased tehingud, mistõttu tehingud liikusid manuaalsesse kontrolli.
- Välja toodi kõik FIAT kontod, mida isik on kasutanud ning seosed teiste rahakottidega.
- Teates toodi välja punased lipud.
- OSINTi info esitati põhjalikult ja selgelt.
- Hoolsusmeetmete kohaldamise tulemused ning vastuolud kajastati lühidalt ja konkreetsetl.
- Teade oli suures osas vormiliselt korrektne.
- Teate tegemine operatiivselt ajal, mil hoolsusmeetmeid veel kohaldati.

Mis sai teatest edasi?

- RAB analüüsis teadet ja tuvastas kahtlust äratavad asjaolud.
- RAB alustas rahapesukahtluse osas kontrolli, mille käigus kogututi täiendavat teavet tehingu, selles osalenud isikute ja vara päritolu kohta. Kogutud teave kinnitas rahapesukahtlust.
- RahaPTS § 57 lg 1 alusel seadis andmebüroo ettekirjutusega Eesti virtuaalväeringu teenusepakkuja juures olevale varale käsutuspiirangu.
- RahaPTS § 63 lg 3 alusel edastas andmebüroo omal algatusel rahapesu tõkestamiseks vajalikku teavet teise riigi rahapesu andmebüroole.
- Vara legaalse päritolu väljaselgitamiseks menetlus jätkus. Kuna 30 päeva jooksul ei leidnud tõendamist vara legalne päritolu, siis vara säilimise tagamiseks pikendas RAB varale seatud käsutuspiirangut 60 kalendripäeva võrra.
- RABi poolt piiratud krüptovaluuta 4,5 miljoni euro ulatuses arestiti Eesti kohtu määrusega kriminaalasjas välisriigi õiguskaitseasutuse arestimistunnistuse alusel.
- Uurimisasutused tuvastasid eelkuriteo välisriigis, milleks oli investeerimiskelmus, usalduse kuritarvitamine ja omastamine.

Terrorismi rahastamise kahtluse teated (TFR)

TFR-teateid esitasid 2023. aastal kokku 11 VASPi. 2024. aastal VASP tegevusloaga teenusepakujate arv küll vähenes, kuid TFR-teateid esitavate teenusepakujate ring laienes. 2024. aastal esitas terrorismi rahastamise teateid sarnaselt 2023. aastale ligikaudu **viies** **teenusepakujatest**. Üle 80% teadetest kategoriseeriti kui TFR-1. See tähendab, et teataja jaoks esinesid terrorismi rahastamise riskiindikaatorid, mitte kahtlusindikaatorid, mis võivad osutada potentsiaalsele terrorismi rahastamisele.

Teateid esitati siiski võrreldes 2023. aastaga **poole vähem** (2023.aastal 121, 2024. aastal 59). VASPidest enamus esitasid kas ainult ühe või kaks teadet, mis on sektori mahte ja globaalsust arvestades **äärmiselt vähe**. Need üksikuid teateid esitanud VASPid esitasid TFR-teated aasta teises pooles, mis langeb kokku sellega, et aasta teises pooles korraldas RAB VASPidele mitu koolitust. Pärast koolitusi oli märgata ka muid teadete kvaliteedi paranemise märke.

Positiivse külje pealt võib välja tuua, et vähem oli 2024. aastal teateid, kus terrorismi rahastamise kokkupuude oli mikroskoopiline („*dust*“), mille kohta on RAB ka teatajatele jooksvalt tagasisidet andnud⁷.

Küll aga on jäänud jätkuvalt suureks TFR-teadete hulk, kus esines varasem kokkupuude OFACi sanktsioneeritud üksusega, nt Iraani vahetusplatvormiga, mis on Eestile mittesiduv sanktsioon. Riskiisust tuleneva OFACi sanktsiooni kohaldamise korral, millega võib kaasneda ka kliendisuhete lõpetamine, ei ole RABile TFR-teate esitamine vajalik.

Virtuaalväeringu teenuse pakujate poolt esitatud vähesed hea kvaliteediga teated on andnud otsese panuse terrorismi rahastamise tõkestamisesse nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt. Sektori esitatud infokildude põhjal on RAB saanud teha olulisi edastusi nii uurimisasutustele Eestis kui ka välisriikide rahapesu andmebüroodele.

Peamised **puudujäägid** TFR-teadete kvaliteedis on järgmised:

- Esitati teateid, kus kokkupuude potentsiaalse terroristliku üksusega oli kaudne (plokiahela analüüsi järgi *indirect exposure*). RABi hinnangul tuleb niisugusel juhul vaadelda muid asjaolusid kogumis (hoolsusmeetmete kohaldamise käigus saadud info, avalikud allikad, andmebaasid) ning hinnata ka vaheastmete arvu. Teate peab esitama, kui tegu on olnud otsese tehinguga (*direct exposure*) või kui kaudne kokkupuude on toimunud kuni mõne vaheastmega.
- Kui teade liigitub RABi kahtlaste tehingute tunnuste juhendi järgi (vt TFi osa lk 19–22) terrorismi rahastamise kahtluseks (TFR-2 kiire teade), siis on kohustus hoida tehingut ja vahendeid kinni seni, kuni RAB annab tagasisidet (RahaPTS §49 lg 6). Kui tegu on terrorismi rahastamise riskiga ja esinevad viited terrorismi rahastamisele (juhendi järgi TFR-1), võib teataja tegutseda vastavalt riskiisule.
- Hea praktika on panna teatega kaasa isikut puudutav avalikest allikatest pärinev info. Küll aga tuleb tehingu kirjelduses (mitte ainult lisafailis) tuua kindlasti välja ka kõnealuse tehingu räsi (*hash*) ning kliendi ja vastaspoole krüptoadress.
- TFR-1 juures tuuakse välja küll riskiriigi seos ja indikaator, kuid jäetakse märkimata ebaharilikkusele viitav asjaolu, mille tõttu teade esitati. RAB soovib tutvuda kahtlaste tehingute tunnuste juhendeid⁸ saatvate täiendavate selgitustega.

Info, mida RAB teate juurde dokumentide blokki ootab:

- ID-dokumendid
- muud isikut tõendavad dokumendid (elamisluba, juhiluba)
- *selfies* (isiku tuvastamisel)
- IP-aadressid kellaaegadega

⁷ Osa plokiahela analüüsi tarkvarasid kasutavad kategooriat „tolm“ (*dust*), kuhu liigitatakse mikroskoopilised kokkupuuted, mis n-ö päris kokkupuuteks ei kategoriseeri. Sellisel juhul ei ole terrorismi rahastamisele viitava teate esitamine põhjendatud.

⁸ RAB, <https://fiu.ee/oigusaktid-ja-juhendid/juhendid#juhend-kahtlaste-teh>

- tehingud
- vara päritolu tõendavad dokumendid
- kaarditehingud
- valuutavahetused
- analüüs (kontode, tehingute, OSINT jms)
- teate seisukohalt muud asjakohased dokumendid

Rahvusvahelise finantssanktsiooni teated (ISR)

ISR-teateid esitas 2024. aastal vaid 12 VASPi. Kui VASPid esitasid 2023. aastal 52 ISR-teadet, siis 2024. aastal oli vastav number 93. VASPide puhul vähenes aasta teisel poolel teadete arv oluliselt, mis oli peamiselt tingitud ISR-teadete indikaatorite RABi poolsest muutusest. **Kuid olenemata sellest peaks VASPide tehingute mahtu ja globaalsust silmas pidades teadete arv tunduvalt kõrgem olema.**

ISR-teadete indikaatorid muutusid 2024. aasta mai kuust alates, mil varasemad kuus ISR-teate tüüpi asendusid neljaga – alles jäid ISR 1, 2, 3 ja 6 teate tüübid. Taolisest muutusest tulenevalt langes olulisel määral ka VASPide poolt esitatud teadete arv, kuna enne indikaatorite muutust esitati VASPide poolt RABile enamik teateid indikaatori ISR 4 (mittesiduva rahvusvahelise sanktsiooni kohaldamine) alt, mida uute indikaatorite hulgas enam ei ole.

Peamiselt teavitasi VASPid OFAC/OFSI sanktsioonidest – kui kliendi tehingul oli kokkupuude USA OFACi või UK OFSI poolt kehtestatud sanktsioonide all oleva teise krüptoplatvormiga. **OFAC sanktsioonid pole Eestile kohalduvad, need teated tagasisidet ei vaja ning meetmete kohaldamist me kontrollida ei saa. Väheks jäi aga teateid, mis sisaldasid ELi poolt kehtestatud piirangutega seonduvat teavet.**

EL Nõukogu kehtestas 24.02.2025 sanktsioonid Venemaal asuva krüptorahabörsi **Garantex** suhtes, mis on tihedalt seotud ELi sanktsioonide objektiks olevate Venemaa pankadega. Garantex on välja toodud EL Nõukogu Määruse 269/2014 lisas I⁹, mille kohaselt tuleb külmutada kõik I lisas loetletud füüsilistele või juriidilistele isikutele, üksustele või asutustele või nendega seotud füüsilistele või juriidilistele isikutele, üksustele või asutustele kuuluvad, nende valduses või kontrolli all olevad rahalised vahendid ja majandusressursid, samuti ei tohi I lisas loetletud üksustele rahalisi vahendeid ega majandusressursse otseselt ega kaudselt kättesaadavaks teha.

Sellest tulenevalt on VASPidel vajalik **RABi teavitada kõigist tehingutest, mille üheks osapoolteks on sanktsiooni nimekirja lisatud Garantex**. RSanS § 35 kohaselt võib finantssanktsiooni subjekti või finantssanktsiooni rikkuva tehingu või toimingu tuvastamisest ja finantssanktsiooni kohaldamisest teatamata jätmine tuua kaasa rahatrahvi.

Kokkuvõtteks võib öelda, et teateid on vähe, aga need, kes teavitavad, teevad seda võrreldes eelmise aastaga sisulises ja vormilises mõttes paremini, **kuid arenguruumi veel jagub**. Ootused teadete ning teatajate arvule on suuremad. Jätkuvalt on murettekitav, et mõned suured teenusepakkujad esitavad selgelt liiga vähe teateid.

Ebapiisavat teavitamisaktiivsust ilmestab ka asjaolu, et RAB tegeleb regulaarselt Eesti VASPide ja/või tema klientidega seotud kaasustega, kus info ei laeku mitte asjassepuutuvalt turuosaliselt, vaid kolmandalt osapoolelt või tuvastab RAB selle proaktiivselt, enda analüüsi pinnalt.

⁹ Euroopa Liit, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:02014R0269-20250224>

Rahapesu Andmebüroo järelevalve tähelepanekud

Rahapesu Andmebüroo on tuvastanud järelevalvetes virtuaalvääringu teenuse pakkujate puhul korrespondentsuhteid. Virtuaalvääringu teenuse pakkujad ei oska ära tunda korrespondentsuhteid ning seeläbi rakendada ka vastavaid hoolsusmeetmeid. Selliste suhete puhul võib kolmandaks osapooleks olla teine virtuaalvääringu teenuse pakkuja, finantseerimisasutus või krediidiuasutus. Selliste teenuse puhul liigutatakse lõplikult kasusaava kliendi varasid läbi virtuaalvääringu teenuse pakkuja, teadmata seejuures raha ja rikkuse päritolu. Seeläbi võib saada võimalikuks virtuaalvääringu teenuse pakkuja ära kasutamine rahapesu, terrorismi rahastamiseks ning finantssanktsioonist kõrvalehoidumiseks või rikkumiseks, sh massihävitusrelvade rahastamiseks.

RAB avaldas **juhise**, mis käsitleb virtuaalvääringu teenuse pakkujate kohustusi ja

KORRESPONDENTASUTUSENA TEGUTSEVA VIRTUAALVÄÄRINGU TEENUSE PAKKUJA JÄRELEVALVE PALJASTAS TÕSISED PUUDUSED, MIS VIISID TEGEVUSLOA KAOTAMISENI

Rahapesu Andmebüroo läbi viidud kohapealses kontrollis selgus, et virtuaalvääringu teenuse pakkujal oli ligi 80% kliendisuhetest korrespondentsuhted, kus ettevõtte ei olnud tuvastanud ja aru saanud korrespondentsuhete olemusest ja riskikeskkonnast ning sellest tulenevalt ka rakendanud hoolsusmeetmeid klientidele ja tehingutele korrespondentsuhetes.

Nii nagu ka järelevalvemenetluse käigus selgus, siis kaasnesid läbi ettevõtte korrespondentsuhete sõlmimisega ja teenuse pakkumisega äärmiselt suured rahapesu, ja terrorismi rahastamine ning finantssanktsiooni rikkumise, sh massihävitusrelvade rahastamisega seotud riskid.

Lisaks selgus, et:

- VASPil puudus sisekontrollieeskiri ning riskihinnangu ja riskiisu dokumendid oli puudulikud.
- Klientide riskiprofiili ja riskiastme määramisel ei võetud arvesse olulisi näitajaid, sh korrespondentsuhete olemasolu.
- VASP jättis süsteemselt hoolsusmeetmed kohaldamata, kui jättis tuvastamata tehingus kasutatud vahendite allika ning rikkuse päritolu.
- VASPil oli ligi 1 miljardi euro ulatuses tehinguid klientidega, kes tegutsesid või olid registreeritud kõrge riskiga kolmandates riikides, kelle puhul ei rakendatud vajalikke tugevdatud hoolsusmeetmeid.

Olulise puudusena ei teostanud ettevõtte tehingute reaajas järgimist ning tehingute hilisemat seiret ning sellest tulenevalt ei teinud ettevõtte ka RABile rahapesu, terrorismi rahastamise või finantssanktsiooni rikkumise kahtlusega tehingute kohta teateid.

RAB tuvastas, et ettevõtte kaudu liikunud vara oli seotud terrorismi rahastamise ja finantssanktsioonist kõrvale hoidumise kahtlusega või rahakottidega, mida on kurjategijad kasutanud eelmainitud ebaseaduslikel eesmärkidel, sh maksed Iraani platvormidele ja aadressitele ning sanktsioneeritud Garantexi platvormiga.

Tuvastatud puudused olid piisavad, et tunnistada VASPi tegevusluba kehtetuks.

hoolsusmeetmete rakendamist korrespondentsuhetes finantseerimisasutustega. Tutvu juhendiga RABi kodulehel¹⁰.

¹⁰ RAB, <https://fiu.ee/sites/default/files/documents/2025-03/Virtuaalv%C3%A4%C3%A4ringu%20teenuse%20pakkujate%20kohustused%20korrespondentsuhetes.pdf>